

Šutke zgoščajo kvalitete pričujočega filma. Močan vtis popolnoma neinsceniranega snemalnega okolja poglobi gledalčevo doživljanje zgodbe. Nadih dokumentarnega beleženja podkrepi avtentičnost dogajanja pred kamero in vsem akterjem doda novo plast neposrednosti. Pri prvem obisku Šutke Vanesina zadrega in prikrito začudenje ob srečanju z romsko babico na tistem posaneta naši – pri drugem obisku pa z Dito delimo naraščajočo paniko ob iskanju pobegle Vanese med neznanimi Romi.

Prepričljivost, ki jo Stolevski doseže v prizorih, posnetih v Šutki, sicer skozi ves film gradi z rabo izbranih filmskih prijemov v slogu *cinéma vérité* – snemanjem z roke, prekrivajočimi dialogi, namerno kaotičnim kadriranjem, majhno globinsko ostrino in naturalistično osvetlitvijo. Svoje dodajo tudi številni bližnji posnetki obrazov, ki se ranljivo razkriti ponujajo gledalcu v motrenje. Film odlikuje pristna naklonjenost do obstrancev, ki se odločno ogne pasti idealizacije. Brez olepševanja nas poveže po blatnih poteh romskega naselja, brez romantizacije ponudi bežen vpogled v odnos gejevskih ljubimcev – brez nastrojene pravičnosti ali agitacije nas prostega diha razpira za empatijo.

Gospodinjstvo za začetnike je plovba po divjih vodah, na kateri se skupaj s protagonisti soočamo s stanji duha, kjer ni prostora za spodobnost in ukročenost – z zaljubljenostjo, žalovanjem, skrbjo in bojem za svoje ljubljene. Brez cenzure, s sočnim govorom in nepogrešljivim humorjem se po vseh izgubah in izgubljenosti želi življenje roditi na novo. S prav tako pristnostjo in neposrednostjo – ter s še večjo zalogo surovin nežnosti.

Muanis Sinanović

Mozaik palestinskega trpljenja in upanja

KO OLJKE JOČEJO | 2024

Ko oljke jočejo (When the Olive Trees Weep, 2024) je dokumentarni film Zaye in Maurizia Benazze, ki si ga je mogoče ogledati na uradni spletni strani.¹ Naslov si sposodi iz verza slavnega palestinskega pesnika Mahmuda Darwisha. Zaslužek od vstopnic za spletni ogled gre neposredno ustvarjalcem filma, po nakupu pa si ga je mogoče ogledovati neomejeno.

Potem ko ga vidimo, nas lahko zapusti v vrtočlavi mešanici podob trpljenja, sredi zlivanja barv, obrazov in prizorov, ki so med seboj tako močno povezani, da skoraj pozabimo na individualne zgodbe. Gre namreč za ambiciozen, a ne pretenciozen film, ki želi posledice okupacije prikazati iz različnih perspektiv in čezgeneracijsko. Pri tem je preprečen z neopazno in nevsiljivo nitjo sufistične duhovnosti, ki ni odmaknjena, distancirana od dogajanja, temveč angažirana, dejavna.

V središču filma je nagrajena novinarka Ashira Darwish (ki ni v sorodu z omenjenim pokojnim pesnikom). Vendar njena osrednja vloga ni forsirana in ne zdi se nam, da bi imela pozicijo, s katere bi lahko govorila v imenu vseh. Gre, skratka, za dobro kombinacijo pričevanj protagoniste in pluralnosti glasov. Darwish opisuje izkušnje z okupacijskimi oblastmi vse od svojih mladostnih let. Prvo izkušnjo z njimi je imela, ko jo je mama povabila na miroljubni protest s petjem, ki ga je izraelska poli-

cija nasilno zadušila, njo pa spravila v klet za mučenje, kjer so ji grozili. To jo je trajno zaznamovalo, strah pred ponovitvijo te travmatične izkušnje pa se je nato tudi udejanjil.

Svoje izkušnje je prelila v dejavnost, ki podobne travme pomaga prebroditi tudi drugim, vključno z otroki. V tem kontekstu se v filmu pojavi tudi zvezdniški psiholog Gabor Mate, ki je sam Jud in je imel v rodni Madžarski precej izkušenj z antisemitizmom, ob obisku Izraela pred desetletji pa je spoznal realnost okupacije, kar ga je globoko zaznamovalo. Mate razlaga psihološke učinke na prebivalce in poudari, da v primeru Palestinec v resnici ni natančno govoriti o travmi in posttravmatskem stresnem sindromu, saj oba implicirata neko zaključeno stanje, vendar pa zaključka v okupirani Palestini ni.

Med pripovedjo protagoniste se srečujemo z zgodbami in analizami mnogih drugih posameznikov. Koristni sta analizi dveh judovskih aktivistk, ki nasprotujeta izraelskim politikam in poznata rasizem do Arabcev od znotraj. S tem v manjši meri zajameta tudi problem, širše predstavljen v filmu **Izraelizem** (Israelism, 2023, Erin Axelman in Sam Eilertsen), ki obravnava indoktrinacijo mladih ameriških Judov v zionizmu, od česar pa se nato ob soočenju z resničnostjo na terenu odvrnejo. V **Ko oljke jočejo** poslušamo pretresljivo izpoved mladostnika, ki je ostal na invalidskem vozičku; do izraza prideta predvsem njegova nenavadna zrelost in kombinacija vdanosti v usodo ter poguma. Potem so tu vedno znova razlaščeni kmetje, stari ljudje, ki so bili velikokrat zaprti, beduini ... Mozaik izpovedi se sestavlja v podobo izjemno trpežnega naroda, ki dopolnjuje Matejevo tezo o neminljivi travmi, za katero torej ne moremo reči, da je travma v standardnem

¹ <https://whereolivetreesweep.com/>

pomenu. Lahko bi rekli, da so Palestinci psihološko in etično poseben narod, pri čemer jih na strani okupatorjev čakata zgolj dehumanizacija in brutalnost. Redko smo priča tako jasni razmejitvi med zatiralcem in zatiranim, pravičnim in nepravičnim.

Pomembna je tudi vizualna plat filma, ki iz različnih prizorov prav tako sestavlja mozaik, prebijajoč podobo Palestine kot dežele ruševin. Ta novodobna medijska podoba ideološko dopolnjuje izvorni zionistični imaginarij o Palestini kot neposeljeni in nekultivirani deželi, ki so jo oživili kolonialisti. Večinoma urbani posnetki predstavljajo žive tlakovane ulice Zahodnega brega, polne trgovin, kavarn, mode, grafitov, sodobnih igrišč, vsega, kar ni tam zaradi dobre volje Izraela, temveč vztraja kljub stalnemu pritisku okupacijskih sil in izoliranosti. Palestinci, ki želijo z Zahodnega brega odpotovati, na primer na seminarje in podobne dogodke v tujini, morajo prečkati mejo z Jordanijo in poleteti z jordskega letališča.

Film prežema tudi arabsko zvoneča glasba. Na začetku se je še mogoče vprašati, ali bo ta služila orientalističnemu stereotipiziranju, vendar pomisleki hitro izginejo. Tudi na tej ravni avtorja filma izkazuje subtilnost in mero, ki dokumentarcu daje avtentičnost, ne da bi zapadel v eksotizacijo.

Omenili smo že, da je duhovna nit filma nepretenciozna in angažirana. Kaže se v izjemno senzibilnem podtonu vztrajanja, želje po preseganju lastnih omejitev in izkušenj, v večinoma svetlih prizorih, ki se igrajo s sončno svetlobo. Film se od mnogih drugih dobrih dokumentarcev o Palestini, teh je kar nekaj (že omenjeni **Izraelizem**, pa **Dženin, Dženin** [Jenin, Jenin, 2003, Mohammad Bakri] in **Tantura** [2022, Alon Schwarz]) razlikuje tudi po tej plati. Duhovnost ni sektaška niti izključno islamska; na koncu pokrita Ashira Darwish moli v starem objektu, ki deluje kot cerkev.

Protagonistka s svojim večstranskim delovanjem, na področju duševne rehabilitacije in novinarstva, predstavlja zgled zares politične posameznice, ki se s popolno predanostjo vključuje v življenje skupnosti in na stran pravice. Predstavi nam ovire, s katerimi se je soočala na novinarskem področju, s premeščanjem in utiševanjem. Ta

cenzura je v času genocida seveda samo eskalirala, saj je bilo ubitih več kot dvesto novinarjev, nedavno pa so tudi zaprli izpostavo medijske hiše Al-Jazeera v Ramali, ki svet obvešča o grozotah.

Naslednja posebnost filma je prav tako že omenjena vseobsežnost prikaza nekega stanja, ki se ne osredotoča na en sam fenomen, temveč na mrežo izkušenj in njihovo celovitost, ki sredi groze in tragike skriva tudi čisto vsakdanje stvari in drobce lepote kot dele te celovitosti. **Ko oljke jočejo** je presenetljiva zmes teme in svetlobe. Vendar pa je treba poudariti, da je bil film posnet pred izraelsko genocidno kampanjo, ki je znatno spremenila življenje tudi na Zahodnem bregu. Na koncu izvemo, denimo, da je center, v katerem je Darwish sodelovala z otroki, zaprt. Neogibno se sprašujemo, kaj se v tem trenutku dogaja z ostalimi protagonisti. S tem pa se tudi topli odtenki filma retroaktivno nekoliko ohladijo.

